

SZATUCSEK TIBOR

Buda temetőinek története

Eleink tovább élnek génjeinkben, történelmünkben, épített környezetünkben, kultúránkban. Létünk staféta, mindezt az örökséget utódainknak adjuk tovább javított, vagy rontott formában, hogy majd tőlük is tovább öröklődjön. Amióta csak élünk, mi emberek, megkerülhetetlen a kapcsolatunk a halállal, a temetéssel. Már a neandervölgyi ősrünk is gondoskodott halottairól. Hitt a túlvilági életben, ezért meg akarta akadályozni a halott visszatérését. A halálhoz, a temetéshez történő viszonyulás térben és időben állandóan változott: hol tabu, hol halottkultusz, hol meghitt közösségi rítus, hol személytelen üzlet.

Egyszerre kegyelet, népegészségügy, üzlet, a családkutatások, az egészségtörténet, a régészet kiapadhatatlan forrása. A halálhoz való mindenkori viszonyulás hű tükrö a társadalomnak. Sajnálatos módon a helytörténeti munkák is többnyire azt sugallják, mintha az ott élők örök életűek lettek volna, mert egyáltalán semmi, vagy nagyon kevés szó esik a helyi temetőkről. Különösen szembetűnő ez városi környezetben. Talán nem véletlenül, a temetőkről legtöbbször a néprajz címszó alatt találhatunk.

Temetőink – ha nem bántjuk – értékes zöldfelületet jelentenek, miközben művészi síremlékeivel a föld legnagyobb szabadtéri múzeumai.

Régészeti lelethelyek a honfoglalás koráig

Rézkor – Már ebből a korból is találtak sírleleteket, többek között az I. kerületben, a Corvin téren. A kort a zsugorított pózban vagy hamvasztva történő temetés jellemezte, bőséges sírmelléklettel.

Bronzkor – Budatétény, Növény utca, hamvasztásos urnás temető; Színház utca, kőpakolásos urnasír; Kelenföldi bronzkori urnatemető.

Eraviszkuszok – Buda földrajzi fekvése és természeti adottságai kitűnő lehetőséget adtak mind az átjárásra, mint a letelepedésre. Már korán kialakultak a hadiutak (például a Farkasréti hármas útelágazás), a gázlók (a mai Erzsébet híd környéke), a településcentrumok (Tabán, Gellérthegy lejtője). Eraviszkusz sírleleteket a Gellérthegy oldalában és a Tabánban találtak.

Rómaiak – A terjeszkedő római birodalom megszámlálhatatlan emlékével bőven ad tennivalót még régész unokáinknak is: a farkasréti hármas útelágazástól a tabáni révig vezető út mentén fellelt római kori sírleletek; 1023 Frankel Leó út 62., római kori sírok; 1125 Tusnádi utca 8., római kori sírlelet; 1126 Kiss János altábornagy utcai (iskolánál) római sír (szarkofág); Gazdagrét, 111 síros késő római temető; 1024 Fényes Elek utca, későrómai sírok.

Az avarok szintén hagytak emlékeket: avar temető a Fehérvári út 59–63. számú telken; Törökbálinti út 15., sír; farkasréti avar kori sír; tabáni ásatások során feltárt sír.

Honfoglalás – és természetesen feltártak régészeink honfoglalás kori sírokat is: honfoglalás kori sír a Farkasréti temetőnél, Budafokon a Vöröskereszt utcában... és még sok helyen.

A középkor temetkezése

A korra a megszentelt hely feltétele volt a jellemző. Ezt több királyunk törvényben is előírta.

„Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve – 11. Fejezet a gyónatlan megholtakról”

„Ha ki annyira megálgatalkodik, a mi távol legyen minden keresztyén lélektől, hogy a pap intésére nem akarná meggyónni az ő bűneit, feküdjék sírjába minden egyházi szolgálat és alamizsna nélkül, mint hitetlen.

1. § Ha pedig a rokonok és hozzá közeliak mulatnék el hogy papot hívjanak, és így történnék gyónatlan halála, boldogítsák könyörgéssel és vigasztalják alamizsnával; de rokonai keserüljék meg az ő gondatlanságokat bőjtöléssel, a papok tetszése szerint.

2. § A kik pedig hirtelenváló halál veszedelmébe esnek, temessék azokat az egyház minden tisztességtételével, mert Isten ítéletei titkosak és elrejtettek mi előttünk.”

„Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve – 25. Fejezet. Az ünnepek megszegéséről és a hivek holt testének eltakarításáról.”

„A ki meg nem szenteli a vasárnapot és az ünnepnapokat meg nem tartja, vagy a kántornapokon és ünnepek estin nem böjtöl, avagy nem a templom mellé temeti az ő halottjait: tizenkét napon át vezekeljen kenyéren és vizen, kalodába zárva.

1. §. Ha valamely ur az ő szolgája testét, vagy a falusbiró a helybeli szegény vagy jövevény halottat a templomhoz nem viteti, azonképen vezekeljen.”

„Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve. – 73. Fejezet. A keresztyének temetéséről.” „Keresztyének temetése ne másutt, hanem a templom csarnokában legyen.”

Természetesen e feltételeknek a templomok, kolostorok feleltek meg leginkább. Ezért eleinte a templomokban, majd midőn azok beteltek, a templomok köré temetkeztek, a templombelsőt meghagyva az alapítóknak, adományozóknak, és az egyház nagyjainak.

Budai középkori templomok, kápolnák, temetők

1. Szt. János keresztesiek kórháza / Szent Erzsébet kórház és kápolna: 1276-tól van adat. Buda legrégebb kórháza. Feltételezhetően a Gellért szálloda környékén állhatott. Temetővel rendelkezett. Egyéb adat nem ismert.
2. Mária templom: Feltételezett templom. Eddig nem sikerült egyértelműen a helyét meghatározni. A Szent Katalin templom kutatása során nem találtak rá utaló maradványokat. Másik eddig nem igazolt feltételezés Szent Gellért püspök odatemetése. Szent Gellért kápolnája/templom – az Erzsébet híd budai hídfője környékén végzett ásások kapcsán valószínűsítik. Nem kizárt, hogy feltételezhetően a Mária templom helyére épült. 1464-ben már létezett, sírokat is feltártak. A templomon belül és kívül is temetkeztek. A „Mária menybemenetele” templom lehetett Szent Gellért első nyughelye.

3. Szent Demeter templom/görög katolikus templom és temetője – 1785-ig volt használatban a temető, a templom közelében.
4. Alexandriai Szent Katalin templom – előtte török mecset, ezt megelőzőleg „Mária menybemenetele” templom (ezt a feltevést az ásatások eddig nem igazolták). 1728-ban a mecset helyén épült. Körülötte létesült az első tabáni temető. Temettek a templom kriptájába is Mária Terézia rendeletéig. 1959-ben a koporsós elhunytakat exhumálták a Farkasréti temetőbe.
5. Alamizsnás Szent János várkapolna/Nádor kripta – budai Királyi Palota, Szent György tér: Mátyás király felújította. Itt őrizték Alamizsnás Szent János mumifikált testét. Altemploma a Nádori kripta, a Habsburg nádorok temetkezési helye.
6. Krisztinavárosi templom/előtte Kéményseprő kápolna – a templom beljebb épült, így az alapító és családja a mai villamos sínek alatt nyugszanak. A templomot részben odébb tolták. A kápolna 1704-ben épült, 1723-ban a robbanás romba döntötte, 1727-ben újjáépült. 1795-ben helyén jött létre a mai templom. 1848-ban ásatás során csontokat találtak.
7. Nagyboldogasszony templom/Szent Zsigmond templom/Budai Szent István király várplébánia – épült 1424-ben. Egykori cseh templom. Nevezetes elhunytak: Anne de Foix királyné, Podjebrád Katalin királyné. 1771-ben itt őrizték a Szent Jobbot. Dózsa György itt kapta meg a zászlót Bakócz Tamástól.
8. Szent György kápolna – temetéssel kapcsolatos adatok nincsenek. A Dísz téren, a Honvéd szobor helyén állt.
9. Evangélista Szent János ferences (minorita) kolostor, 1270 előtt IV. Béla alapította – nevezetes elhunytak: 1272, Péter rendfőnök, 1287, János tartományi főnök, 1301, III. András. A törökök mecsetté alakítják, majd 1787-ig karmelita kolostor. Karmeliták Szent József temploma/Mária kisebbik egyháza, a rend eltörlése után, 1787-től Várszínház.
10. Magdolna plébánia templom – a mai Dísz téren: a rá vonatkozó adatok zavarosak. Feltételezhetően egy napig itt ravatalozták fel a kivégzett Hunyadi Lászlót.
11. Az egykori katona temető és kápolnája a Déli pályaudvar helyén, az egykori török temető helyén létesült. 1686–1797 között volt használatban. Egy remete felügyelte, aki ott is lakott.

12. Szent Pál templom – helye feltételezett: Szent Pál (ma Országház) utca és Úri utca. Egy magas fal maradványa erre enged következtetni. Egyéb adat nincs.
13. Mátyás templom/Szt. Mária székesegyház, temetővel – déli és keleti oldalán temető. Altemploma nem lévén, a kápolnái alatt található barlang üregeket képezték ki kriptákká. Később a templom alatti üregekből építették ki a templom kriptáját. Nevezetes halottak: III. Béla és neje Antiochiai Anna. Tervezett nyughelye lett volna Sisinek. Itt anyakönyvezték Martinovics halálát. Ez volt a budai vár német temetője.
14. Három Szt. király kápolnája – a Mátyás templom kápolnája.
15. Szt. László kápolnája – a Mátyás templom kápolnája.
16. Minden-Szentek Garai-kápolna – a Mátyás templom kápolnája.
17. Szent Miklós templom és domonkos kolostor – Hess András tér 2., Hilton szálló.
18. Karmeliták „Irgalmasság anyjáról elnevezett”/kapucinusok „Szent Erzsébetről nevezett” temploma és kolostora – Halászbánya, Fő u. 30-32. Corvin tér 14, Ponty u. 1-3.: A törökök mecsetté alakították. Két kis temetőt és a „Szent Sebestyén” kápolnát foglalta magába.
19. Karmeliták Szent Anna-kápolnája
20. Clarissák „Szent Margit, másképp a Szeplőtelen Bold. Szűzről nevezett temploma és kolostora (beginák)
21. Evangélista Szent János ferences rendi barátok temploma és kolostora (Mária-Magdolna templom elődje.) – IV. Béla építette a minoritáknak 1269 és 1270 között. Egymásnak ellentmondó adatok. Lásd a 9. tételt.
22. Temető kápolna a Városmajor szélén elterülő temetőben.
23. Szent Péter vértanú temploma – helye a Rupp által jelölt helytől némileg távolabb a Csalogány utca 7-11. és Gyorskocsi utca 22. és Medve utca sarkán. A tatárjárást követően nyílt meg. Körülötte temető.
24. Budai pestistemető, temető kápolnával
25. Szent Anna plébánia templom
26. Szent Erzsébet „Szent Ferenc sebei” templom és kolostor – Fő utca 43.
27. Pálos egyház és kolostor, később mecset. Nevezetes halottja Dominici János pápai legátus
28. Szent Flórián kápolna és katonai kórház – Fő utca 90.
29. Ágostoniak, majd ferencrendiek temploma és kolostora, Margit körút

30. Ágostoniak Szent István vértanúhoz címzett régi temploma a Pálffy téren. Divald is hivatkozik rá.
31. Kivégzettek temetője Krisztus szent testének kápolnája körül. Ide tették Kontot harminc vitézével, valamint Hunyadi Lászlót is.
32. Szentháromság temploma és kolostora – a Zsigmond út–Margit körút–Török utca közti területen tárták fel. Kriptájában és körülötte nagy kiterjedésű temető. A török megszállás alatt elpusztult. János-vitézek betegápoló rendje kezelésében.
33. Gülbaba türbe
34. Kálvária kápolna – a József-hegyen, körülötte Rupp térképe szerint temető
35. Szent Tamás plébánia templom, körülötte temető – 1302 előtt épült. A törökök mecsetté alakították. Körülötte temető. Ágostonrendi, a Budavári Mária egyháznak alávetve. Divald kétségbe vonja létezését, elírásnak tekinti. Szerinte titulusa: Szent István vértanú.
36. Keresztelő Szent János kápolnája – később mecset a Szent János (vízi) kapu mellett.
37. Csonka torony – a régészeti feltárások során több ott raboskodó földi maradványait találták.
38. Budai Karmeliták ispotálya, mellette temető (Kapás utca) – A rendház alapítását 1372-ben IX. Gergely pápa rendelte el, az építkezés az 1400-as évek első felében fejeződött be. A kolostort német szerzetesek működtették, akik 1526-ban, a mohácsi csatavesztés után hagyták el az országot. Az ásatások során a kolostor egy részét, valamint a hozzá tartozó temetőnek mintegy a felét, összesen 251 sírt tártak fel.
39. 1027 Medve utca 22–30.–Vitéz utca 13.: Csemerberdзи aga dzsámija, alatta temető
40. Buda-szentlőrinci pálos kolostor – Budakeszi út 93.: A feltárt közel száz sírban talált elhunytakat Virág Benedekkel egyetemben a Sziklakápolnába temették el. A Sziklakápolnának az ÁVÓ által történt befalazásakor Virág Benedeket exhumálták.
41. Szent Márton kápolna / templom – Táncsics Mihály u. 7.
42. Középkori ágostonos kolostortemplom, temető és kápolna – a Szalag utca 19. alatt feltárva. Védett műemlékké nyilvánítva.
43. Csóthi / Csúti templom – Nagytétény északi határában. Árpád-kori, a tatárjárást megelőzően épült. A tatárjárást követően temetkeztek.

44. Pesthidegkút Óbuda határán lévő gercsei templom – a 12. században épült. Temetkezés a tatárjárás után.

A felsorolt templomok adatai néha ellentmondásosak, mivel az eredeti források is sokszor nagyvonalúan kezelnek nevet, helyet, időt és távolságot. Mindezek egyrészt az állandóan változó hadak átvonulásának is elkerülhetetlen következményei voltak. A templomokban, illetve azok körüli temetkezéseknek Mária Terézia egészségügyi rendelete (Generale Normativum in Re Sanitatis) vetett hosszabb időre véget. Mária Terézia egészségügyet szabályozó 1775-ben hozott rendeletével korlátozta a lakott területen belüli temetkezéseket, II. József további intézkedéseivel megerősítette ezt a folyamatot.

Templomi temetések napjainkban

A templomok kriptájában ismét temetnek, de csak urnás temetésre van lehetőség. Templomainkban mára már szinte minden templomhoz kiépült altemplom.

Török temetők

Budán, különösen a Vár környékén nagyon sok török temető ábrázolása maradt fent a korabeli térképeken. Sajnálatos módon a temetők, az azokra vonatkozó egyéb adatok mára már nagyrészt feledésbe mentek. A kevés ránk maradt emlék közül néhány: a Várhegy déli lejtőjén egy emlék-temető; Abdurrahman Abdi Abdiarnavut pasa emlékműve a budai Várban, amit a vitézségét elismerő magyarok állítottak; Gül Baba türbéje, mely hosszú ideig a legészakibb iszlám zarándokhelyként volt ismert.

Görögkeleti temetők:

A Szent Demeter templom temetője – emléket egy kőkereszt őrzi a Tabánban, amit egykori helyén állítottak. Görög katolikus temetőrész a Tabán-Krisztinavárosi temető, árokkal elválasztott részén. Még a görög katolikus egyház kezelésében állt. Az elhunytakat a temető felszámolá-

sa előtt exhumálták. Görög katolikus temető rész a Németvölgyi köztemetőben – itt a külön parcella már nem egyházi kezelésű volt. Görög katolikus parcellák a Farkasréti köztemetőben – a kezdetekkor kijelölt parcellákat egy idő után le kellett csökkenteni érdeklődés hiányában. Mára a szerb kisebbség ismét érdeklődéssel fordul ősei nyugvóhelyei felé, leróni szándékozva a kollektív kegyeletet.

Köztemetők:

Az 1868. évi LIII. törvénycikk a felekezeti temetők helyett köztemetők létesítéséről intézkedett.

- Margit körút–Varsányi Irén utca–Kapás utca között (A későbbi Pestis-temető): 1695-ben nyitották meg. 1738 és 1740 között pestis-temetőként használták.
- Vizivárosi temető a Medve utcában: 1740-ben nyitották meg, miután a Kapás utca környékén a temető a pestisjárvány következtében betelt.
- Egykori temető a Városmajor szélén Rupp Jakab térképe szerint: 1740–1780 között volt használatban. A Moszkva tér és a mai Ignotus utca között terült el. Működéséről, az ott eltemetettekről nem maradtak fent adatok.
- Temető a Szent Katalin templom körül (első tabáni temető): A temető Mária Terézia 1775-ös rendelete következtében szűnt meg. Utódja a mai Gellért szálloda környékén 1775-ben nyitott temető.
- Temető a Szent Gellért térnél (második tabáni temető): 1775–1796 között a mai Kemenes utca – Orlay utca közötti részen volt. Működéséről, az eltemetettekről nincsenek adataink.
- Vizivárosi temető: 1785–1885 között volt használatban. 1930 körül számolták fel. Részben lett csak felásva.
- Tabán-krisztinavárosi temető (harmadik tabáni temető): 1796-tól 1916-ig volt használatban, de csak 1930-ban ürítették ki.
- Németvölgyi temető: 1885 és 1912 között használták. 1945-ben ismételen megnyitották a háború miatt. 1970-ben véglegesen bezárták.
- Farkasréti temető: Tanulmányterv alapján nyitották meg 1894-ben. Jelenleg is üzemel, a főváros harmadik legnagyobb temetője, a Nemzeti Sírkert része.

Izraelita temetők

- Egykori izraelita temető a Várhegy keleti lejtőjén: Itt törökök és magyarok is temetkeztek.
- Izraelita temető a KSH helyén: A mai (1929) Keleti Károly és Bimbó utca továbbá a Bimbó utca és Tudor utca sarkánál feküdt.
- Izraelita temető a Krisztina téri templom környékén
- Vizivárosi izraelita temető
- Csörsz utcai ortodox izraelita temető: Egyik legrégebbi ortodox temető, mely mára már betelt, így temetés már nem történik, de előzetes egyeztetés mellett látogatható.
- Farkasréti izraelita temető: Jelenleg is működő neológ temető, melyben igen sok nevezetes személy nyugszik.

Katonai temetők

- Budai katonai temető: A Déli pályaudvar helyén (1686–1797) működött. Az akkor eléggé „vérremenő” tárgyalások után megtörtént a bezárása. A temetőt gondozó remete, a cserébe kapott Vizivárosi katonai temetőben folytatta tevékenységét.
- Vizivárosi katonai temető: 1795–1930 között volt használatban, a Szent János kórház melletti részen. A bezárt Budai katonai temető helyett kapta a katonaság. Meghatározó síremléke után Alvinczy temetőnek is nevezték.
- Farkasréti (VK) katonai temető: A felszámolt Vizivárosi katonai temető helyett a katonaság a Farkasréti temetőben valamint az Új köztemetőben kapott területeket. Jellegzetes, a temetőrész hangulatát meghatározó Gammel Ferencz síremléke, a puskájára támaszkodó, parancsnokát sirató katona.
- A farkasréti izraelita temető katonai parcellája: Az első világháborúban elesett zsidó katonának nyugszanak a parcellában, „élükön” Krupiczi Bauer Gyulával.

Járványtemetők

– Budai pestistemető: A temető Buda első polgári temetőjeként a Margit körút–Kapás utca–Varsányi Irén utca között létesült. A nagy pestisjárvány következtében a temető rövid időn belül megtelt a járvány áldozataival. Ezt követően a temető egykori területére mindennemű, a föld felszíne alatti használatot illetően szigorú tilalmat rendeltek el.

Temetők kívüli temetkezések

- Kovács J(ános) sírja: A Vár 1849. évi visszavételekor a Pethényi utcában, elhunyt helyén állították.
- Honvéd síremlékek a Gesztenyés kertben: A volt tabáni temetőben állították Buda 1849-es visszavételekor elhunyt magyar honvédek és polgári áldozatok emlékére. Majd a felszámolás után áthelyezték az elhunytakkal egyetemben a Németvölgyi temetőbe. Ennek felszámolását követően, a megmaradt gesztenyefa-sorról Gesztenyés kertnek átnevezett területen álló obeliszk az alatta nyugvó 133 elhunyttal megmaradt.
- Hentzi kripta: Heinrich Hentzi von Arthurm vezérőrnagy és katonáinak maradványai mára – sok viszontagság, politikai vihar múltán – végre méltó helyre kerültek. Pontosabban kerültek volna... Az 1899-es exhumálás jegyzőkönyvei, és az azt követő újságcikkek tanúsága szerint alig találtak meg – Hentzi feleségén, valamint tisztikarán kívül – valakit a több mint négyszáz elhunytból, így ők továbbra is a felátsatlantul felszámolt egykori Vizivárosi katonai temető helyén nyugszanak.
- A második világháború alatt elhunyt apácák síremléke: az Isteni Szeretet Leányai rendház (ma Rendőrtiszti Főiskola) kertjében, gondozott állapotban.
- Három ismeretlen katona sírja a Normafa környékén
- Ismeretlen katona sírja a Hűvösvölgyben
- Szovjet katonák síremléke a Csörsz parkban: alatta több mint hatvan katona nyugszik.
- Habsburg nádori kripta: A magyarországi Habsburg nádorok és családtagjaik temetkezőhelye a Királyi Palota kápolnájában.
- Törley mauzóleum Budafokon: a gyáralapító családi nyugvóhelye, mára felújítva... de üresen.

Pantheon

Kevés nemzet van, amely olyan nagyvonalúan bánik a nagyjait megillető kegyelet kifejezésével, mint mi. Igaz állandóan fellelhető a szándék, utalván itt Széchenyi Üdvleldéjére, de a megvalósítás valamiért mindenkor zátonyra futott. Vagy a hanyagság (királyaink sírjai), vagy a politika (a Munkásmozgalmi Pantheon okán elkövetett irgalmatlan temetődúlás), vagy az oda nem figyelés (301/298-as parcellák végiggondolatlan rendezése) ellehetetlenítette a mégoly szép megoldásokat is.

Be kell látnunk, és mára talán már gyakorlattá válhat a gondolat, hogy halottaink maradványait nem hordozhatjuk körbe, mint a véres kardot. El kell fogadnunk, hogy a Nemzeti Sírkert nem fizikailag kell hogy egészten alkalmas, hanem szellemiségében. „Skóciában, az edinburgh-i vár tetején van egy hősi kápolna, ahol a falak mentén könyvek sorakoznak. Ezekben benne van mindazoknak a neve, akik valaha is a skót zászló alatt estek el. Az egészséges nemzetekben tehát az egyes ember és a nemzet összekapcsolódik. Ha kimegyünk a rákoskeresztúri köztemetőbe, menjünk ki a 301-es parcellához is. A fiumei úti temetőben a nagyjaink sírjai a mieink, szellemi, lelki hozzátartozóink ők. Nemzeti emlékhelyek ezek, a lelkünkben is élniük kellene.” – írta László Tamás a Volt egyszer egy temető-ben.

„Ha tudni akarod, hogy egy nemzet mennyire becsüli meg a múltját, nézd meg a temetőit!” – Széchenyi István.

Felhasznált források és irodalom

Archeológiai Értesítő. 1888. 384.

Szilágyi János: A rómaiakori ásatások fontosabb eredményei Budapest területén és az Aquincumi Múzeum értékesebb gyarapodásai az 1951–53. években: előzetes jelentés. In: Budapest Régiségei XVI. Bp. 1955. 387–426.

Sellye Ilona: A budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásatásai 1960–1961-ben. In: Budapest régiségei XXI. Bp. 1964. 296–336.

Budapest műemlékei II. Buda régészeti emlékei. Bp. 1962.

Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve. 25. Fejezet.

Kálmán Király Dekrétomainak Első Könyve. 73. Fejezet.

Kiszely István: A budaszentlőrinci pálos kolostor területéről előkerült embercsontok. In: Budapest Régiségei XXIX. 167–179.

Turóczi János: Chronica Hungarorum

Nagy Lajos: Tabán a régészeti ásatások világában. In: Tanulmányok Budapest múltjából IV. Bp. 1936. 18–29.

Völgyesi Levente: Az Alexandriai Szent Katalin Plébánia. Bp. 2002.

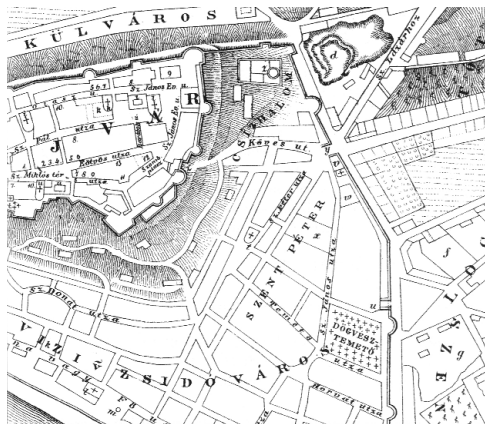
Sz. Póczy Klára: A Budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásatásai az 1958. évben. In: Budapest Régiségei XXIX. 243–272.

Fehér Jolán Antónia: Budapest székesfőváros temetőinek története. Bp. 1933.

Xantus Zoltán: A holtak kertjei. (75 éves a Fővárosi Temetkezési Intézet) Bp. 1994.

Rupp Jakob: Buda-Pest és környékének helyrajzi története. Pest. 1868. (1987)

Divald Kornél: Budapest művészete a török hódoltság előtt. Bp. 1903.

Az egykori budai pestistemető
Rupp Jakob 1868-ban publikált térképén